

Accented on the positive tendencies of update of maintenance of professional discipline, intensity of development of new forms and methods of mastering of information of specialist in folklore, future philologists within the limits of fundamental course. Accented on the necessity of study of folklore tradition through the prism of complex approach which will allow in depth to analyse, research, to interpret verbal folk creation in the context of contiguous linguistic, study of literature, culture-study disciplines.

Key words: «Ukrainian folklore», specialist in folklore, preparation of specialist in folklore, university education, future philologist.

УДК 371.9

О. А. Дубасенюк

Житомирський державний
університет імені Івана Франка

ЖИТТЯ НАПОВНЕНЕ СМИСЛОМ

У статті проаналізовано суперечливі позиції науковців щодо педагогічної спадщини видатного педагога ХХ століття – А. С. Макаренка; основні етапи його життя і педагогічної діяльності відповідно до потреб сьогодення, виділено періоди його професійного становлення як педагога-творця і новатора. Зазначено випереджальний інноваційний характер педагогічної теорії і практики талановитого педагога. Наголошується, що класик педагогіки, справжній новатор у цій галузі, А. С. Макаренко, який написав більш ніж 150 творів, створив та науково обґрунтував цілісну систему виховання: вчення про дитячий колектив, особистість, дисципліну – як моральну категорію, вимогливість – як найбільшу гуманність.

Ключові слова: *смысл, педагогическая спадщина, педагог-творець, новатор, професійне становлення, ціннісно-смыслові засади системи освіти і виховання, особистість, гуманність.*

*Мій світ – світ організованого творення людини
А. С. Макаренко*

Постановка проблеми. Роки віддаляють нас від життя і діяльності видатного педагога-гуманіста – Антона Семеновича Макаренка, який самовідданою працею допоміг багатьом обездоленим дітям досягнути сенс життя, виховати справжніх людей. Міжнародним бюро освіти в складі ЮНЕСКО в кінці минулого століття було названо 100 педагогів-філософів, що утворюють собою «Галактику пайдейї», що відображає різні культури, цивілізації, епохи. Цей простір культури представлено іменами П. П. Блонського, Л. С. Виготського, А. С. Макаренка, Л. М. Толстого, К. Д. Ушинського.

Аналіз актуальних досліджень. Життя і педагогічна діяльність А. С. Макаренка постала предметом дослідження багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних учених, зокрема М. Д. Ярмаченка, І. А. Зязюна, Н. В. Абашкіної, С. Г. Карпенко, Гьотца Хілліга, А. Левін, Е. Маттіні та ін. [2–4; 6; 7; 9; 10]. Разом з тим постать А. С. Макаренка привертає увагу значної кількості дослідників, які висловлюють неоднозначні думки щодо його творчості. Причинами різних поглядів може бути суперечливий характер історичних епох, відмінності в ідейно-політичних позиціях, ідеологічних

орієнтаціях науковців, суперечливість педагогічних явищ, що виникають; відмінності в методологічних підходах авторів, неоднозначне тлумачення термінології тощо. В умовах деідеологізації суспільства сталася криза ціннісно-сміслових засад системи освіти і виховання в країні. Увесь колишній досвід радянського періоду піддався запереченню і порузі. Дісталось в цьому плані і поглядам та педагогічній діяльності А. С. Макаренка.

Дослідниця Г. О. Гасимова [1], аналізуючи ситуацію навколо А. С. Макаренка, виділяє певні позиції науковців. Так, В. Кумарін наголошує на перекручених сформованих кліше й стереотипах масової свідомості в ставленні до А. С. Макаренка. При цьому він наводить думку Л. Холмса – професора університету Південної Алабами: «Свого часу я серйозно займався системою А. С. Макаренка і навіть написав роботу, спеціально присвячену цьому питанню... Я брався за роботу з повною впевненістю, що Макаренко – сталініст. Але все виявилось зовсім не так. Мені подобається те, що він робив. Його підхід до дітей – підхід прекрасного педагога. І тому я з глибокою повагою ставлюся до нього, до його методів». У 1960-і рр. професор Корнельського університету Ю. Бромфенбреннер дійшов висновку, що «його теоретична концепція перевершує все, що містить світова соціально-психологічна література за останні три десятиліття». Вельми високо оцінив модель А. С. Макаренка норвезький учений А. Ролле, який наголосив, що «геніальність Макаренка така велика і його заслуги перед історією так і грандіозні, що тільки нове покоління їх оцінить».

Спектр думок про педагогічну теорію і практику А. С. Макаренка включає найрізноманітніші оцінки: від основоположника «педагогіки ГУЛАГу», «підручного НКВД» до першовідкривача і геніального винахідника сучасної гуманістичної педагогіки, від талановитого самоука-практика до геніального теоретика, який випередив свій час і ідеї якого ще чекають свого глибокого вивчення й упровадження.

Звернення до спадщини талановитого педагога в нових умовах призвело до виникнення ще більш гострих проблем: чи є педагогічна теорія і практика А. С. Макаренка «втіленням» марксизму-ленізму, в якому співвідношенні вона знаходиться з радянським устроєм, соціалізмом, що створювалися в СРСР, і, якщо радянський устрій і соціалізм розвалилися, чи не є в такому випадку ідеї педагога таким же анахронізмом? Водночас відзначимо: самому А. С. Макаренку роками доводилося спростовувати думку високих радянських педагогічних інстанцій (які він іменував «олімп») про те, що його педагогіка – нерадянська, оскільки він уводить у своїх установах військову дисципліну, насаджує «аракчєєвщину», ставить завданням формування поняття честі,

організує змагання, госпрозрахунок, тлумачить про виховне значення рубля тощо. У 1928 році А. С. Макаренко виступив з великим звітом про свою педагогічну систему і про результати роботи в колонії імені М. Горького. Представники Народного комісаріату освіти України та Науково-дослідного інституту педагогіки винесли свій вирок: «Запропонована система виховного процесу є система нерадянська». Н. К. Крупська також з висоти свого Олімпу офіційно затаврувала його досвід.

Саме тому виникає потреба переосмислити педагогічну спадщину видатного педагога і відібрати педагогічні методи, засоби відповідно до потреб сьогодення, оскільки нині проблема виховання дітей і молоді, сенсу їх життя продовжує бути актуальною за нових умов. На жаль, у наш час не зменшується кількість проблемних дітей, дітей, які стають сиротами при живих батьках, так званих «євросиріт», дітей, які втрачають сенс свого життя, оскільки відчувають свою відчуженість від сім'ї та суспільства.

Мета статті – проаналізувати основні етапи життя і педагогічну спадщину А. С. Макаренка відповідно до потреб сьогодення, виділити періоди його професійно-педагогічного становлення як педагога-творця.

Період накопичення і розвитку творчого потенціалу та професійного становлення видатного педагога.

Ще в молоді роки А. С. Макаренко вже був націлений на педагогічну роботу. Він мав прекрасні здібності, наполегливо оволодівав основами наук, займався самоосвітою. Звернемося до сторінок біографії видатного педагога того періоду, коли почалося систематичне навчання та розвиток його професійно-педагогічної спрямованості. Після переїзду сім'ї Макаренків у село Крюків, що на Полтавщині Антон Семенович навчається у Крюківському 4-класному училищі, після закінчення якого продовжує освіту на педагогічних курсах у цьому ж училищі. Після їх закінчення у 1905 році він, як учитель початкових класів, був направлений у Крюківське двокласне залізничне училище, в якому пропрацював 6 років. У 1911 році Антона Семеновича переводять на Херсонщину, у Долинське залізничне училище, в якому він продовжує працювати вчителем початкових класів. У 1914 році А. С. Макаренко поступає на навчання до Полтавського вчительського інституту на філологічний факультет. Певний час він перебував в армії, але за станом здоров'я був демобілізований з армії у 1917 році і далі продовжує навчатись у Полтавському вчительському інституті. Навчаючись в інституті він проявив себе як обдарована різнобічна особистість. Вже зрілою людиною він досягає великих успіхів, багато читає, займається самоосвітою, залучається до наукової роботи, пише реферати. У червні 1917 року А. С. Макаренко закінчує інститут і одержує золоту медаль за педагогічний твір «Криза сучасної

педагогіки». По закінченні інституту А. С. Макаренко працює вчителем зразкової школи при Полтавському педінституті. У вересні 1917 року був призначений завідуючим Крюківським вищим початковим училищем, у якому пропрацював до 1919 р. У цей період Антон Семенович велику увагу приділяв організації дитячого та педагогічного колективу; трудовому вихованню дітей; клубній та гуртковій роботі учнів; здійснював культурно-освітню роботу серед населення. У Крюкові для робітників – залізничників А. С. Макаренко відкрив вечірню школу, в якій викладав історію, російську мову та літературу. У 1919 році А. С. Макаренко переїхав до Полтави, де завідував початковою школою, а згодом семирічною трудовою школою, був обраний членом губернської спілки вчителів. Отже, період професійного становлення видатного педагога був досить плідним. Він проявив себе не тільки як талановитий педагог, але і як керівник та організатор різнобічної просвітницько-педагогічної роботи.

Далі, після революції, – писав А. С. Макаренко, – доля доручила мені «найнижчий відділ людства – безпритульних... я терпляче привчив їх до праці і до школи...» [5, 350]. Саме тоді А. С. Макаренко гостро відчув сенс свого життя. Сенс притягує людину, як зазначав у свій час В. Франкл [7]. Це означає – людина спроможна вирішити, чи хоче вона реалізувати цей сенс. Здійснення сенсу завжди включає в себе прийняття рішення. І Антон Семенович прийняв найважливіше рішення в своєму житті. Він став і педагогом, і батьком, і захисником, і порятунком для знедолених дітей, яким теж допоміг знайти смисл свого життя і набути життєздатність. Сенс, як відомо, не можна надати, його треба знайти. Науковці відзначають спонукальний характер, притаманний кожній окремій ситуації, в якій ми стикаємося з дійсністю. Сенс не тільки повинен, але і може бути знайдений, і в пошуках сенсу людину направляє його совість. Іншими словами, совість – це орган сенсу. Її можна визначити як здатність виявити той єдиний і унікальний сенс, який криється в будь-якій ситуації. А. С. Макаренко відчув свою відповідальність за долю цих дітей і вчинив за своєю совістю.

Перша стратегічна лінія його світогляду – віра в педагогіку, її випереджальну функцію в розвитку особистості. Він постійно підкреслював, що справжня педагогіка живиться самим життям. Говорячи про результати своєї роботи, він пише: «... не – я це створюю і не купка педагогів, створює це “диво”, а вся атмосфера життя». Виховує кожен квадрат землі. Єдність виховання і життя червоною ниткою проходить через усю педагогічну творчість педагога.

Період набуття і збагачення педагогічного досвіду. Пошук власної педагогічної парадигми.

А. С. Макаренко надавав великого значення розробленню цілей виховання. Він вважав, що кожна епоха і кожне покоління визначає свою мету виховання відповідно до вимог часу. За А. С. Макаренком, цілі виховання полягали у формуванні людини-борця, патріота, трудівника, колективіста з високим почуттям соціальної відповідальності і дисципліни. Видатний педагог обґрунтував взаємозв'язок виховання і пізнання особистості дитини, колективу й особистості, навчання і виховання. Ним доведено взаємозв'язок педагогіки з іншими науками, виявлено шляхи узгодження шкільного, сімейного і позашкільного виховання. Проблемі створення гармонії суспільного й особистого інтересу у процесі виховання Антон Семенович присвятив багато років своєї педагогічної діяльності, що відображено в його педагогічних творах. Саме ця гармонія становить сутність виховання. Він розглядав виховання особистості в колективі як метод, спільний для всіх і який водночас дає можливість розвиватися кожному. Проте сенс гуманістичного виховання А. С. Макаренко вбачав не в красивих словах і деклараціях, а у створенні ситуації відповідальності, повсякденній реальній роботі по організації сприятливих умов для здорового побуту, навчання, праці, освоєння професії, духовного зростання та фізичного розвитку молодшої людини. Такий підхід, що полягав у справжньому піклуванні про дітей, їх розвитку має бути прикладом для здійснення в сучасних умовах виховної роботи керівників виховних закладів, організаторів народної освіти, педколективів і педагогів.

Створена А. С. Макаренком теорія педагогічного колективу, розроблена і втілена ним у життя, і сьогодні допомагає вдосконалити виховну роботу в закладах освіти. Запропонована педагогом модель учнівського колективу має виникати на основі спільної діяльності і спільних цілей, чіткої демократії життя дітей. «Колектив учителів і колектив дітей, – писав Макаренко, – це не два колективи, а один колектив, і перш за все колектив педагогічний». Високий динамізм життя колективу, тісні взаємозв'язки між його членами, відкрите, демократичне обговорення всіх питань на загальних зборах, в інших органах учнівського самоуправління поступово стають запорукою здорової громадської думки; періодична заміна активу, рівні вимоги до кожного й обов'язковий звіт за роботу перед колективом є проявами демократизму.

Зрозуміло, що конкретні форми організації самоуправління, які існували в колонії ім. М. Горького, у комуні ім. Ф. Е. Дзержинського, не завжди можуть бути безпосередньо перенесені в практику сучасної школи. Проте дух дискусії, колективного вироблення рішень і свідомої дисципліни, сприятлива атмосфера, яка формувала почуття господаря в

своєму колективі і країні, – усе це повинно ретельно вивчатися нашою школою, дитячими організаціями за нових умов. Дисципліна, за А. С. Макаренком – є перш за все не засіб виховання, а результат, і вже потім вона стає засобом. Дисципліна формується повагою до колективу, захопленістю навчанням, працею [8].

А. С. Макаренко, продовжуючи педагогічні традиції 20–30-х рр., розробив методи виховання дітей, довів цілеспрямованість і доцільність застосованих педагогічних засобів відповідно до соціальних вимог. Завдяки А. С. Макаренку, в теорію виховання і в практику нашої школи широко ввійшли такі методи виховання, як: організація колективу, формування громадської думки, поєднання поваги з вимогливістю, створення позитивних традицій, використання змагання, розумних і вмотивованих видів заохочень. Не втратила актуальності в сучасних умовах макаренківська ідея перспективних ліній як методу розвитку колективу й особистості. «Виховати людину, – писав А. С. Макаренко, – означає виховати перспективні шляхи досягнення завтрашньої радості». Зокрема, педагог наголошував на значенні гри як методу навчання і виховання: «Потрібно йти назустріч постійному прагненню дітей до гри».

Внесок А. С. Макаренка в розробку методики виховання ми також вбачаємо і в тому, що він не лише окреслив напрями діяльності вихователя, але й показав, як це слід робити: «Виховання дітей – це легка справа, коли вона робиться без нервів, на основі здорового, спокійного, нормального, розумового і веселого життя» [5, 157]. До цього повинен прагнути кожен вихователь, особливо молодий.

Внесок А. С. Макаренка в сучасну педагогічну науку неможливо переоцінити, його система пройшла через вогонь життєвого експерименту. Справи та ідеї Антона Семеновича вивчаються і розповсюджуються в усьому світі. Багато уваги приділяв А. С. Макаренко питанням фізичного й естетичного виховання дітей і молоді. На першому місці повинне стояти завдання – виховати здорове покоління. У комуні ім. Ф. Е. Дзержинського кожен день починався ранковою зарядкою на свіжому повітрі, незалежно від погоди. Колоністи любили спорт: лижі, ковзани, футбол, теніс тощо. Кожен комунар повинен був здавати норми значків БГПО і ГПО. Проводилися заняття зі спортивної та художньої гімнастики, з акробатики. Найбільш ефективним засобом фізичного виховання Антон Семенович вважав гру, він сам спрямовував роботу з розробки і впровадження ігор, які весь час змінювалися. Велике значення надавалося туристичним походам. Комунари пройшли весь Крим, Кавказ, Україну, здійснили подорож по Волзі, що сприяло зміцненню здоров'я, їх фізичному розвитку.

Фізичне виховання природно поєднувалося з естетичним. Це проявлялося, перш за все, в елементах воєнізації і символіки (сигнали, рапорти та ін.), у ритуальних заходах і діях. Потужним засобом естетичного виховання був хор, оркестр, театр, кіно, клубна робота, читання художньої літератури, заняття образотворчим мистецтвом, естетичне оздоблення комуні (велика кількість квітів як у приміщеннях, так і на всій території колонії і комуні). У комуні був гектар прекрасного квітника, краща в Харкові оранжерея. З великим естетичним смаком проводились у колонії свято першого снопа і свято праці. Сам А. С. Макаренко був різнобічно талановитою людиною: добре грав на скрипці, непогано малював, був талановитим режисером і актором, для роковин комуні він писав сценарії та п'єси. У виставах «Ревізор», «Ліс» грав роль городничого і Нещасливцева. Він піклувався про естетичну освіченість своїх вихованців. Зацікавившись «Євгенієм Онегіним», комунари провели теоретичну Онегінську конференцію. Запрошений професор-літературознавець прочитав лекцію про роман, музикознавець охарактеризував однойменну оперу П. І. Чайковського. Оркестр вивчив низку творів композитора. Комунари в повному складі прослухали оперу в театрі, було проведено конкурс на краще читання твору А. С. Пушкіна «Євгеній Онегін». Антон Семенович знав увесь роман напам'ять, любив поезію, міг без кінця декламувати вірші Ф. І. Тютчева, О. С. Пушкіна, Т. Г. Шевченка, І. А. Крилова, К. І. Чуковського. А. С. Макаренко був ерудованим і інтелігентним, досить приємною людиною, спілкування з ним приносило людям позитивні емоції. У програму естетичного виховання А. С. Макаренко включав і красу одягу, мови, рухів, побуту, праці, відпочинку. Він високо цинив художню простоту, природність, почуття міри, не міг терпіти грубості, нетактовності, розхлябаності, хизування в роботі, рухах, розмові, вчинках. Він постійно намагався забезпечити єдність внутрішньої і зовнішньої краси людини, єдність етики й естетики. Шліфування емоційно-вольової сфери формувало у вихованців хороші естетичні смаки і високі людські ідеали, до яких вони прагнули не лише в період перебування в комуні чи колонії, але й усе своє життя.

А. С. Макаренко разом з колективом вихователів спрямовував життя колоністів у діяльнісне русло. Він зумів поєднати навчання з трудовою діяльністю. У колонії працювала школа. Вихованці отримували середню освіту, незважаючи на великі прогалини в знаннях. Діяла бібліотека, колоністи залучалися до книги, літератури. Долаючи величезні труднощі, спільно з педколективом Антон Семенович домогся значних успіхів у роботі трудової колонії: було відбудовано приміщення колишнього сирітського притулку у с. Ковалівці (під Полтавою), насамперед, відновлено господарську

базу, яка мала землю: створено майстерні (швацьку, столярну, кузню), свиноферму, ферму великої рогатої худоби. У господарстві були коні та необхідний господарський реманент для обробки землі. Керівництво колонією здійснювалось на основі самоврядування Ради командирів, було впроваджено в життя колоністів елемент військової справи. Основним засобом перевиховання і виховання колоністів була добре організована праця. Упроваджувалась знову-таки добре продумана і організована система зведених загонів, нерідко різновікових. Було сформовано потужний, працездатний і творчий колектив вихованців і педагогів. Незважаючи на великі успіхи в справі виховання дітей і молоді, А. С. Макаренку було важко працювати, оскільки, його педагогічну систему не всі визнавали й деякі педагоги вважали її антирадянською. Проте коли в трудовій колонії ім. О. М. Горького виникли певні труднощі (недостатньо було землі, малопродуктивне кустарне господарство, відсутність навколо жодного промислового підприємства, труднощі з працевлаштуванням вихованців-колоністів), А. С. Макаренко разом з колоністами приймає рішення щодо переведення колонії ім. Горького у 1926 році (120 вихованців) до Куряжа. Поблизу Харкова, де було 280 вихованців у дуже занедбаному стані, але знаходилась біля промислового центру, мала більше землі, кращі приміщення в колишньому маєтку Трепке. Це був ризик, адже горьківців було 120, а куряжан 280. Об'єднання трудової колонії ім. Горького з Курязькою (завоювання Куряжа) здійснив блискуче, застосовуючи метод вибуху. За стислий період у Куряжі А. С. Макаренко досягнув блискучих результатів. На цьому наголосив М. Горький, який відвідав у липні 1928 р. колонію в Куряжі. Він дав високу оцінку колективу колонії, назвав А. С. Макаренка «талановитим педагогом».

Проте, як вже зазначалося, влітку 1928 року А. С. Макаренка викликали на колегію наркомосу зі звітом. Оцінку роботи колонії було визнано негативною, роботу А. С. Макаренко «некомуністичною», за що його було звільнено з роботи. Проте на захист педагога стали чекісти і запропонували йому очолити під Харковом комуну ім. Ф. Е. Дзержинського, де А. С. Макаренко пропрацював 7 років з 1928 до 1935 року. Особливу увагу він тут приділяв підвищенню загальної, політехнічної і професійної освіти комунарів, підготовці їх до життя і праці. У трудовій комуні була середня загальноосвітня школа-десятирічка, робітфак, добре обладнані майстерні, тут було збудовано два заводи: фотоапаратів та електросвердлів. У комуні працювали різні гуртки та студії. Випускалась багатотиражна газета. Комунари поєднували навчання з продуктивною працею на заводах, навчались на робітфаці (вихованці старшого віку). На підприємствах

вихованці 5 годин працювали і 5 годин навчалися. Чимало випускників комуни навчалися у вузах і технікумах, працювали на заводах та фабриках Харкова, служили в армії та на флоті. Життя комуни ім. Ф. Е. Дзержинського А. С. Макаренко описав у книзі «Прапори на баштах» (виданій у 1938 році). Як і в колонії ім. М. Горького, так і в комуні ім. Ф. Е. Дзержинського основним засобом виховання і перевиховання була добре організована праця, яка була педагогічно скерована і добре організована. Велику увагу приділяє А. С. Макаренко самоуправлінню. Керівництво колонією здійснювала Рада командирів. Найвищим органом були загальні збори. Широко в праці використовувались система зведених загонів. Дисциплінованість і організованість. Романтика і символіка розумна в міру воєнізована, екскурсійно-туристичні походи і військово-спортивні ігри – все це разом приносило позитивні результати та наслідки. Вихованці любили і поважали А. С. Макаренка, вважали його своїм батьком. У 1935 році він залишає роботу в комуні ім. Ф. Е. Дзержинського і переїжджає до Києва, де працює заступником начальника трудових колоній НКВС України і завідує трудовою колонією у Броварах.

Літературна діяльність. Осмислення педагогічного досвіду.

У 1937 році А. С. Макаренко переїжджає до Москви, де займається літературною діяльністю. Книги талановитого педагога цікаві, насамперед, найціннішими спостереженнями за особливостями людських характерів, за процесом знаходження сенсу життя підлітків, які його втратили. А. С. Макаренка приймають у спілку письменників. У 1937 р. публікується «Книга для батьків», він багато працює – пише і публікує науково-педагогічні статі і друкує у центральних газетах «Правді», «Известие» тощо. А. С. Макаренко виступає з циклом лекцій по радіо та перед громадськістю, зустрічається з учителями та студентами вузів тощо. У лютому 1939 року А. С. Макаренко був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. На жаль, А. С. Макаренко передчасно пішов з життя. У нього було ще багато нереалізованих ідей. При житті та й у перші роки після смерті А. С. Макаренка його не було визнано серед широких кіл інтелігенції та вчительства, хоча він залишив багату педагогічну спадщину, що ґрунтувалася на значному педагогічному досвіді. Він написав понад 150 творів (романи, повість, оповідання, п'єси, сценарії, науково-публіцистичні статті тощо). Народи шанують пам'ять педагога і високо цінують його педагогічну спадщину. На думку італійського дослідника Е. Меттіні, одного із засновників Італійської Макаренківської Асоціації, актуалізувати виховний досвід минулого означає дивитися на нього перспективно. Іншими словами, якщо педагогічне співтовариство хоче

протистояти складним сучасним педагогічним, виховним, соціальним проблемам за допомогою видатного реформатора минулого, воно зобов'язане зрозуміти суть його досвіду, уникаючи голосливого формалізму.

Висновки. Класик педагогіки, справжній новатор у цій галузі, А. С. Макаренко створив та науково обґрунтував цілісну систему виховання: вчення про дитячий колектив, особистість, дисципліну – як моральну категорію, вимогливість – як найбільшу гуманність. Видатний педагог наголошував: «... потрібно так побудувати оточуючий світ, щоб людина в ньому пізнавала і засвоювала все людське і була справжньою людиною».

ЛІТЕРАТУРА

1. Гасымова Г. А. Философско-антропологические основы мировоззрения и творчества А. С. Макаренко : дисс. канд. филос. наук / Галина Александровна Гасымова. – 2008. – 205 с.
2. Зязюн И. А. Гуманистическая сущность мастерства А. Макаренко-воспитателя / Зязюн И. А., Кривонос И. Ф., Тарасевич Н. Н. // Макаренко. – 2010. – № 2. – С. 18–25.
3. Карпенчук С. Г. Педагогічна технологія А. С. Макаренка в контексті сучасної педагогіки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Карпенчук Світлана Григорівна ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 2003. – 40 с.
4. Левин А. Педагогические идеи А. С. Макаренка в Польше / А. Левин // Советская педагогика. – 1989. – № 3. – С. 134–138.
5. Макаренко А. С. Пед. Соч в 8 т. Педагогические сочинения : в 8 т. / Редкол. : М. И. Кондаков (гл. ред.) и др. / А. С. Макаренко. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 7. – 320 с.
6. Меттини Э. Педагогические идеи А. С. Макаренко и западно-европейская научная мысль [Электронный ресурс] / Э. Меттини. – Режим доступа : http://www.makarenko.it/makarenko_italia.htm.
7. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
8. Хиллиг Г. К истории возникновения колонии им. М. Горького / Г. Хиллиг, Н. Н. Окса // Культура народов Причерноморья. – 2003. – № 38. – С. 87–93.
9. Ярмаченко М. Д. А. С. Макаренко – видатний педагогічний реформатор // Педагогічні ідеї А. С. Макаренка і сучасність: проблеми та перспективи / М. Д. Ярмаченко. – Переяслав-Хмельницький, 1999. – С. 265–268.
10. Ярмаченко М. Д. А. Макаренко і світова педагогіка ХХ ст. / М. Д. Ярмаченко // Педагогіка і психологія. – 1988. – № 1 (18). – С. 5–12.

РЕЗЮМЕ

А. А. Дубасенюк. Жизнь наполненная смыслом.

В статье проанализированы противоречивые позиции ученых касательно педагогического наследия выдающегося педагога XX века – А. С. Макаренко; основные этапы его жизни и педагогической деятельности в соответствии с потребностями настоящего времени, выделены периоды его профессионального становления как педагога-творца и новатора. Отмечен опережающий инновационный характер педагогической теории и практики талантливого педагога. Ударение делается на том, что классик педагогики, настоящий новатор в этой отрасли, А. С. Макаренко, который написал более чем 150 произведений, создал и научно обосновал целостную систему воспитания: учение о детском коллективе, личности, дисциплине – как моральную категорию, требовательность – как наибольшую гуманность.

Ключевые слова: *смысл, педагогическое наследие, педагог-творец, новатор, профессиональное становление, ценностно-смысловые принципы системы образования и воспитания, личность, гуманность.*

SUMMARY

O. Dubasenyuk. Life full of sense.

The article contains the contradictory positions of scientists concerning the pedagogical heritage of a prominent teacher of the XX-th century – A. S. Makarenko; basic stages of his life and pedagogical activities in accordance with the necessities of the present; the periods of his professional becoming as a teacher-creator and innovator are differentiated. The passing ahead innovative character of pedagogical theory and practice of the talented teacher is marked. It is emphasized that a classic of pedagogics, real innovator in this sphere, A. S. Makarenko, who wrote more than 150 works, created and scientifically substantiated the integral system of education: the teaching about child's collective, personality, discipline as moral category, demanding attitude as the greatest humanity.

Key words: *sense, pedagogical heritage, teacher-creator, innovator, professional becoming, value and semantic principles of the system of education and upbringing, personality, humanity.*